

ERAZMUS

ROTTERDAMSKÝ

Chvála bláznivosti

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Edícia svetových mysliteľov

Translation © Oľga Gajdošová-Toscanová 1985, 2012
Cover design © Dušan Babjak 2012
Slovak edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o.,
Bratislava 2012
e-mail: vsss@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou podporou
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV, spol. s r. o.

Z latinského originálu *Desiderius Erasmus: Laus Stultitiae*, Leyden 1706
preložila a poznámky napísala Oľga Gajdošová-Toscanová.

Zodpovedná redaktorka Marta Činovská
Návrh a realizácia obálky Dušan Babjak
Sadzba a tlač ETERNA Press, s. r. o.
Vydanie druhé,
vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov prvé
Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-455-3

ERAZMUS ROTTERDAMSKÝ
CHVÁLA BLÁZNIVOSTI

ERAZMUS
ROTTERDAMSKÝ

Chvála bláznivosti

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

ERAZMUS ROTTERDAMSKÝ
POSIELA POZDRAV PRIATELOVI
THOMASOVI MOROVI

Nedávno som sa vracal späť z Talianska do Anglicka. Aby som celý ten čas, čo som presedel na koni, nemárnil neučeným a nevedeckým táraním, radšej som alebo rozmýšľal o našich spoločných záľubách, alebo som sa tešil spomínaním na svojich učených a milých priateľov, ktorých som tam zanechal. Spomedzi nich si mi, pravdaže, na prvom mieste prichádzal na um ty, môj Morus. Práve s tebou, aj keď nás delili vzdialenosti, som sa v duchu stretával tak, akoby si bol osobne prítomný. Prisahám, že pre mňa niet nič príjemnejšie v živote ako stýkať sa s tebou.

Pretože som usúdil, že mi niečo treba robiť a tento čas sa mi videl málo vhodným na vážne úvahy, zapáčilo sa mi skladať chváloreč na Móriu, to je Bláznivosť. Zaiste sa spýtaš, aká múdra hlava mi to poradila. Nuž, ponajprv mi k tomu dalo podnet tvoje rodné meno Morus. To je gréckemu slovu Mória natolko blízke, nakoľko si ty sám od jeho zmyslu vzdialený. Ba veru podľa všeobecnej mienky si jeho opakom. Navyše som sa domnieval, že tebe sa bude toto moje rozmarné dielko osobitne pozdávať, pretože sa obyčajne dobre zabávaš na takýchto žartoch, najmä ak sú bystré a poučné; vôbec máš k celému ľudskému životu akýsi úsmevný demokritovský postoj. Hoci sa pre svoje jedinečné prenikavé nadanie odlišuješ od priemerných ľudí, predsa vďaka svojej neuveriteľne milej a prívetivej povahe vieš s každým jednať ľudsky prirodzene. Preto iste nielenže s radosťou prijmeš toto malé rečnícke cvičenie ako spomienku na svojho priateľa, ale ho aj určite vezmeš pod svoju ochranu. Veď som ho tebe venoval, takže už nie je moje.

Lebo jedovatí kritici nebudú meškať: časť z nich ma bude lžiivo obviňovať, že sú to bezvýznamné taľafatky, než aby sa o nich patrilo písať teológovi, druhí zas, že sú príliš štiplavé a nezodpovedajú kresťanskej umiernenosti. Budú kričať, že napodobňujem „starú komédiu“, alebo že som nejaký nový Lukianos a bijem

všetko hlava-nehlava. Tak teda tí, čo sa pohoršujú nad ľahkovážnym námetom a žartovným spracovaním, nech, prosím, uvážia, že ja som to nevymyslel, ale že to iste už dávno robievali veľkí spisovatelia. Veď už pred mnohými storočiami zložil Homér svoju posmešnú Vojnu žiab a myší, Vergílius Maro Komára i Desiatu a Ovídius Orech. Ďalej Polykrates i jeho protivník Isokrates ospevovali Busirida, Glaukon zas Nespravodlivosť, Favorínus Tersita a štvordňovú zimnicu, Synesius Plešinu, Lukianos Muchu a Parazita. A aké vtipy si strúhali Seneca v Nanebovzatí Claudia, Plutarchos v rozhovore Grylla s Odyseom, Lukianos a Apuleius v Somárovi a nejaký anonym v Závete bravčeka Grunnia Korokotu, o ktorom sa zmiňuje i svätý Hieroným. Nestačí? Tak nech si táto časť kritikov láskavo predstaví, že som si pre potešenie zahral i šachy, alebo ešte lepšie, že som si ako decko zajazdil na trstinovej palici ako na koníkovi. Totiž ak doprajeme každému stavu primeranú zábavu, aká by to bola nespravodlivosť zakazovať akékoľvek rozptýlenie mužom pera. Najmä keď práve ich žarty navodzujú vážne zamyslenie a keď sa smiešna stránka podáva tak, že čitateľ (pravda, ak len nie je načisto padnutý na hlavu), si z nich odnáša neraz viac osohu ako z vážnych a honosných diel určitých autorov. Tak napríklad jeden z nich velebí rečníctvo alebo filozofiu dlho smolenou rečou, druhý opisuje slávne činy nejakého panovníka, ďalší predpovedá budúcnosť a iný vymýšľa nové sporné problémiky, čo nestoja ani za reč. Ak totiž niet nič hlúpejšie než robiť si vtipy z vážnych vecí, tak zas niet nič krajšie ako podať žart tak, aby vtipkár nepôsobil dojmom, že si zažartoval. Prirodzene, posudzovať moje dielo bude vecou iných. Hoci, ak ma len načisto neklame vlastná márnomyseľnosť, vychválil som Bláznivosť, vôbec nie však bláznovsky. Ale už je naozaj načase vrátiť sa k posmeškárom – kritikom mojej štiplavosti. Vždy bolo výsadou tvorivého talentu slobodne a beztriestne sa vysmievať zo všeobecných stránok ľudského života. Ide len o to, aby sa táto výsada nezvrhla na zúrivé útoky. Preto sa tým väčšmi čudujem, aké útlacitné uši majú dnes ľudia, že už nechcú počuť takmer nič iné ako slávnostné pocty. Ba niektorí ľudia sú až natolko prehnane zbožní, že skôr strpia i tie najrúhavejšie výroky proti Kristovi ako najnevinnej-

ší Žart o pápežovi a panovníkovi, pravda, najmä ak ide o majetkové veci. Ako sa vám však javí človek, ktorý si doberá ľudí a ich život tak, že pritom neútočí menovite na nikoho? Je štiplavý? Alebo skôr sa vám zdá, že poučuje a napomína. Ináč, preboha, pod kolkými menovanými osobami si tu uťahujem sám zo seba! Okrem toho, kto útočí bez rozdielu na všetkých ľudí, ten sa zrejme nehnevá na žiadneho jednotlivca, ale na ľudské poklesky všeobecne. Teda, ak bude niekto kričať a cítiť sa urazený, dá tým len najavo buď svoje zlé svedomie, alebo strach. Svätý Hieroným si zavtipkoval oveľa voľnejšie a štiplavejšie, lebo sa často nezháčil ani pred menami karhaných osôb. Ja veru neuvádzam mená a navyše som použil taký mierny spôsob vyjadrovania, že láskavý čitateľ ľahko pochopí, že mi išlo skôr o to, aby som pobavil, než štiplavo zapáral. Ani som nikde nerozvíril, tak ako Juvenál, hlboké bahno ľudských hriechov; usiloval som sa posudzovať skôr veci smiešne ako nepekné. Naostatok, koho neuspokoja ani tieto dôvody, nech si aspoň spomenie, aké krásne je byť hanený Bláznivosťou: veď keď som už z nej urobil hovoriacu osobu, bolo mi treba prispôbiť sa jej povahe. Ale načo to vykladám tebe, takému jedinečnému obhajcovi, že dokážeš úspešne obhájiť aj prípady s malými výhľadmi na úspech. Buď zdravý, vysoko výrečný Morus, a horlivo obraňuj svoju Móriu!

Na vidieku dňa 9. júna 1508

BLÁZNIVOSŤ HOVORÍ

Nech si o mne ľudia vravia, čo chcú – veď ja viem veľmi dobre, že bláznivosť nemajú za nič dokonca ani tí najbláznivejší – jednako tvrdím, ja, ja jediná rozveseľujem svojou mocou bohov i ľudí. Najvýrečnejším dôkazom toho ste vy sami. Doteraz ste tu sedeli smutní a ustarostení, akoby ste sa boli práve vrátili z Trofóniovej jaskyne, no len čo som sa ukázala v tomto veľkom zhromaždení, kde chcem k vám prehovoriť, zaraz vám všetkým zaihrala na tvári nevidaná a nezvyčajná veselosť. Zrazu sa vám oči rozžiarili, čelá vyhladili a zatlieskali ste mi na privítanie s takým radostným a veselým smiechom, že mi veru pripadáte všetci, ako ste sa tu zovšadiaľ poschádzali, ani homérski bohovia potrundžení od nektáru s nepentom. Tak to býva, keď slnko opäť ukáže zemi svoju utešenú zlatú tvár, alebo keď príde po tuhej zime skorá jar a zavejú láskajúce vánky, ihneď sa zmení celá príroda okolo nás, všetko znovu zakvitne a rozhyří sa sviežou zeleňou, tak ste i vy hneď nadobudli iný výraz tváre, len čo ste ma zočili. Teda ja som už len svojím zjavom dosiahla to, čo sa inak horko-ťažko podarí naozaj schopným rečníkom dlhou a dobre premyslenou rečou, totiž zahnať vám z duše všetky páľčivé strasti.

Ihneď sa dopočujete, prečo som sa tu dnes zjavila tak nezvyčajne upravená, ak vám len nepadne zaťažko dávať dobrý pozor, keď budem hovoriť. Pravda, nie tak, ako zvyčajne sledujete cirkevných kazateľov, ale s takými nastraženými ušami ako na jarmokoch počúvate šašov, kaukliarov a figliarov. Musíte tak napäto počúvať, ako voľakedy Midas (inak tiež môj prívrženec) boha Pana pri zvukoch jeho píšťaly. Zachcelo sa mi totiž dať vám ovoňať trochu sofistiky, lenže nie takej, aká sa dnes učí

a vtĺka do hláv chlapcom v podobe samých daromníc a prefikálnych pletiek a čo vyúsťuje do ešte väčšej škriepnosti ako vídat u hašterivých žien. Nie, ja chcem skôr napodobniť tých dávných mužov, čo sa chceli radšej volať sofistami, len aby sa vyhli populnému menu „mudrc“. Ich najmilšou záľubou bolo vychvaľovať a oslavovať slávne skutky bohov a hrdinov. Odo mňa budete dnes tiež počuť oslavnú reč, ibaže nie o Herkulovi ani o Solónovi, ale o mne samej, teda o Bláznivosti.

A veru si ja málo robím z tých mudrcov, čo ihneď vynadajú do bláznov a do nehanebníkov každému, čo sám seba vychvaľuje. Pre mňa za mňa, nech takému človeku nadajú do bláznivých, ak už tak chcú, len nech uznajú, že práve to mu pristane. Veď nič väčšmi sa nehodí na Bláznivosť, než aby sama všade roztrubovala a vychvaľovala svoje záslužné činy. Napokon „každá líška svoj chvost chváli“. Kto môže totiž o mne podať výstižnejší obraz ako ja sama? Ibaže by ma niekto lepšie poznal ako ja sama seba! Napriek tomu sa nazdávam, že si v tomto ohľade počínam oveľa skromnejšie ako mnohí veľkí a múdri tohto sveta. Falošná hanba im síce nedá, aby sa sami chválili, no získajú si nejakého líškavého rečníka alebo táraja-básnika a dobre mu zaplatia, aby si potom od neho vypočuli vlastnú chválu. Chválu? Čoby! Číru lož. No náš hanblivý páňko sa pritom nadúva od pýchy ani páv a vytŕča hrebienok pri slovách bezočivého podlizača, ktorý takého ťuťmáka prirovnáva k bohom a dáva za dokonalý vzor všetkých cností, i keď sám oslávenec veľmi dobre vie, že je pravý opak toho, teda že havrana cudzím perím ozdobuje, kožu murína umýva dobiela a z komára robí slona. Napokon, aj ja sa len držím onoho starodávneho ľudového príslovia: „Ak ťa ľudia nechvália, chváľ sa sám.“ Pri tejto príležitosti poviem otvorene, že sa predsa len nemôžem vynačudovať nad toľkou nevďačnosťou. A či vari ťarbavosťou? Lebo i keď ma všetci horlivo uctievajú a dobre im padnú moje dobrodenia, jednako sa za toľké stáročia nenašiel ani jeden jedinký z nich, čo by vďačnými slovami vzdal chválu Bláznivosti. Zato sa však našlo dosť ľudí, čo do neba vychválili náležitými a priam vypo-

tenými chválorečami – a to ešte po nociach a na úkor spánku – Busiridov, Falaridov, štvordňovú horúčku, muchy, plešivosť a podobné psoty. Aj odo mňa si teraz vypočujete reč, síce len takú z mosta doprosta, nevyumelkovanú, no tým pravdivejšiu.

Nemyslite si však, že to vravím preto, aby som sa tu blýskala svojím talentom a bystrosťou, ako to robieva väčšina rečníkov. Veď viete, ako to u nich býva. Uverejnia reč, s ktorou sa smolili celých tridsať rokov, alebo nezriedka ani nie svoju vlastnú prácu, no jednako sa do krvi zaprisahávajú, že ju vraj napísali, ba dokonca nadiktovali hravo za tri dni. Mne je však vždy najmilšie povedať čokoľvek, čo mi slina na jazyk donesie.

A nech už vôbec nik odo mňa nečaká, že tu budem nasledovať príklad týchto rečníkov a nejako vymedzovať alebo dokonca rozdeľovať pojem samej seba. Lebo oboje by bolo pre mňa zlým znamením. Veď ako môžem vymedzovať do hraníc pojmu seba, keď predsa moja moc siaha tak široko-ďaleko, alebo ako deliť na časti samu seba, keď moju božskú moc uctieva jednotne celý svet. A vôbec, načo vám tu mám podávať v definícii, aj to v nejasných obrysoch, obraz samej seba, keď ma tu máte pred sebou a vidíte ma na vlastné oči takú, aká som? Veď som to naozaj ja, Bláznivosť, pravá darykňa všetkého dobrého, ktorá sa po latincky volá Stultitia, po grécky Mória, teda Bláznivosť.

No treba mi to všetko vôbec vravieť? Akoby mi takpovediac nekričalo z tváre, kto som. Alebo aj keby sa niekto škriepil, že som Minerva alebo Múdrost' – ak ani slovka neprerечiem – akoby sa nemohol zaraz presvedčiť o tom, kto som, ak sa čo len raz na mňa poriadne pozrie. Veď moja tvár je verné zrkadlo môjho srdca, vôbec sa nepretvarujem a ani sa nehrám na inú, aká som. Vyzerám vždy rovnako bláznivo, a to natoľko, že ma nemôžu odškriepiť ani tí, čo sa múdro tvária a nárokujú si titul mudrca. Podobajú sa opiciam v purpurovom šate a somárom v levej koži. No nech sa akokoľvek úporne pretvarujú, tu i tam ich vykukujúce somárske uši predsa len prezrádzajú Midasa. Namojveru, je mi to len nevďačný národ – tento druh ľudí! Lebo na-

priek tomu, že patria do našej brandže, jednako sa na verejnosti tak hanbia za naše meno, že si ho všade vyhadzujú jeden druhému na oči ako potupu a pohanu. Preto aj keď sú v skutočnosti prevelkými bláznami, a napriek tomu chcú, aby v nich videli hotových mudrcov, ba priam druhých Tálesov, či ich plným právom nenazveme bláznivými mudrcmi?

Zapáčilo sa im totiž aj v tom napodobňovať našich dnešných rečníkov. Tí si o sebe myslia, že sú na roveň bohom, ak používajú ani pijavice dva jazyky a pokladajú za vrchol nádhery vpliest do svojich po latinsky prednášaných rečí tu i tam, neraz i na nevhodnom mieste, zopár gréckych slovíčok ako na ozdobu. Ak takéto cudzie slová sami nevedia, vyňúrajú zo zaprášených kníh zo štyri-päť starodávnych slovíčok, aby nimi ohúrili čitateľov a verejnosť. Prirodzene, tí, čo tieto slová poznajú, sú čoraz väčšmi uveličení sami sebou; no tí, čo im nerozumejú, čudujú sa tým viac, čím menej z toho chápu. Pravdaže, veď práve to je tiež jedno z našich najväčších potešení: tým väčšmi vytriešťať na niečo oči, čím je to cudzejšie a nezvyčajnejšie. Preto tí, čo sú trochu menej ctižiadostiví, nech sa aspoň usmievajú, tleskajú a pokyvkávajú ušami ani somári, aby to pred ostatnými vyzeralo, že všetkému rozumejú. Tak veru! No vrátim sa ja teraz k môjmu pôvodnému zámeru.

Moje meno teda už viete, páni moji naj... ale ako vás ešte ináč volat? No akože ináč: páni moji najbláznivejší! Vari môže bohyňa Bláznivosť obdarovať svojich zasvätencov čestnejším názvom? No pretože len nemnohí z vás vedia, z akého rodu pochádzam, pokúsim sa vám to ihneď s pomocou Múz vyložiť.

Mojím otcom nie je veru ani Chaos, ani Orkus, ani Saturnus, ani Iapetus, ani nijaký iný obstarožný a ošumelý boh, lež sám Plutos, onen jediný, otec ľudí a bohov, či sa to už páci alebo nepáci Hesiodovi alebo Homérovi, ba dokonca aj samému Jupiterovi. Plutos, ktorý jediným kývnutím ruky ako voľakedy, tak i dnes prevracia hore nohami všetko sväté a všedné, ten Plutos, ktorý podľa vlastnej ľubovôle spravuje vojny, mier, riše, po-

radné zhromaždenia, súdne rokovania, snemy, sobáše, zmluvy, dohody, zákony, umenia, pletky i vážne veci – jaj, už ledva lapám dych – skrátka všetky verejné i súkromné veci smrteľných ľudí. Bez jeho pomoci by alebo vôbec nejestvoval celý ten huf poetických božstiev – ba odvážim sa povedať – ani sami vyvolení hlavní bohovia, alebo by len veľmi biedne živorili, bez obetnej stravy. Ak sa na niekoho nahnevá, toho ani sama Pallas Aténa nebude môcť ochrániť. Naproti tomu, ten kto si získa jeho priazeň, môže poslať do frasa aj samého najvyššieho Jupitera i s jeho bleskom. Áno, pýšim sa, že som dcéra takéhoto otca! Ja som sa však nenarodila z hlavy môjho otca ako tá mrzutá a namosúrená Pallas z Jupiterovej hlavy, ale mňa priniesla na svet Mladosť, nymfa zo všetkých najšvárnejšia a najveselšia. A nie som ani plodom nudného manželstva ako ten krivý kováč Vulkán, ale ako vraví náš Homér, vzišla som zo spojenia a objatia lásky, a to je omnoho sladšie. No aby ste sa nemýlili, mňa nespłodil onen Plutos, známy z Aristofana, celý skrútený a takmer slepý, lež Plutos, ešte rúči a ohnivý mládenec. A ani nie tak svojou ohnivosťou, ako skôr následkom nektáru, ktorého si vtedy na hostine bohov náhodou nezriedeného poriadne uhol.

Ak sa pýtate aj na moje rodisko (lebo dnes si ľudia myslia, že s urodzenosťou súvisí najmä to, kde si sa po narodení po prvý raz rozkričal): nuž ja som veru neprišla na svet ani na plávajúcom ostrove Déle, ani z morských vĺn, ani v klenutej jaskyni, lež na oných ostrovoch blažených. Tu sa všetko rodí bez sejby a bez oračky, tu nejestvuje ani robota, ani staroba alebo choroby. Tu na roľiach nikde nevidieť nijaký asfodel, slez, cibuľu, vlčí bôb, hrach alebo iné takéto zeliny, ale móly, panaceu, nepentés, majorán, ambróziu, lotos, ružu, fialku a hyacint, až sa ti oči pasú a lahodné vône udierajú do nosa, no hotové Adonisove záhradky. Keď som teda po prvý raz uzrela svetlo sveta na tomto utešenom mieste, vonkoncom som nezačala svoj život s plačom, ale som sa ihneď šibalsky usmiala na matku. Veru, naozaj nemám čo závidieť „najvyššiemu Kronovcovi“ tú jeho dojku-kozu, lebo

mňa odchovali na svojich prsiach dve švárne nymfy, a to Opitost', dcéra Bakchova, a Nevzdelanosť, dcéra Panova.

Ako vidíte, aj tie sú tu obidve medzi ostatnými mojimi sprievodkyňami a služobnicami. Ak chcete vedieť, ako sa tie bohyne volajú, namojveru, môžem vám ich mená povedať: Táto tu, s pyšne zdvihnutými obrvami, je Samolúbosť. Túto, čo má také usmievané oči a tleska rukami, nazývajú Lichotivosť. Táto tu, čo vyzerá ako keby driemala, volá sa Zabúdanie. Táto tu, opretá o oba lakte a so skríženými rukami, volá sa Lenivosť. Hentá tam, ovinutá ružovými vencami a celá rozvonievajúca vonnými masťami, je Rozkoš. Táto zas, čo jej oči skáču hore-dolu, volá sa Šialenosť. Túto tu, so žiariacou pletou a s telom dobre pri sebe, volajú Požívačnosť. Medzi týmito dievčencami vidíte aj dvoch bohov: jeden sa volá Žart, druhý Hlboký Spánok. S pomocou týchto verných služobníkov ovládam celé ľudské pokolenie, ba vládnam dokonca nad samotnými vladármi.

Počuli ste už teda a viete všetko o mojich rodičoch, výchove a sprievode. Teraz však nastražte uši a dobre počúvajte, akými dobrodeniami zahŕňam bohov i ľudí a ako široko-ďaleko siaha moja božská moc. Hovorím to preto, aby som tu nevyzerala, že som si neprávom prisvojila meno bohyňa. Totiž ak ktosi veľmi múdro napísal, že pomáhať a uľahčovať ľuďom život znamená byť bohom, a ak boli právom uctievaní ako bohovia tí, ktorí dali ľuďom víno alebo obilie, alebo im hocijako ináč spríjemnili život, prečo by plným právom nemali volať a uznávať na prvom mieste spomedzi všetkých bohov mňa, čo jediná uštedrujem všetko všetkým?

Ponajprv, môže vôbec byť niečo sladšie a drahšie ako sám život? No ale za čiú zásluhu, ak nie za moju, treba pokladať vznik všetkých žijúcich bytostí? Veď ani kopija Pallady, „dcéry Najmocnejšieho“, ani štít „mrakozbercu Jupitera“ neplodia a nerozmnožujú ľudské pokolenie. Veru aj sám otec bohov a kráľ ľudí, na ktorého pokyn sa trasie celý Olymp, musí odložiť svoj trojklaný blesk i hrozný titanský vzhľad, ktorým podľa ľubovôle naháňa všetkým bohom strach, a neborák priam tak ako

herec nasadiť si masku cudzej osoby, ak sa mu zachce robiť to, čo robieva tak často, totiž deti. Stoici, pravda, tiež tvrdia, že oni majú najbližšie k bohom. Ale ukážte mi jedného takého mudrca! Môže byť aj sto ráz a pre mňa i tisíc ráz stoikom, jednako musí aj on prestať gániť a mrzuto sa tváriť, ak si už nedá dolu bradu, odznak svojej múdrosti (čo má koniec koncov spoločné s capmi), musí odhodiť svoje nezlomné zásady morálky, sem-tam postvárať aj nejaké pochabosti, slovom, mňa, len mňa si musí ten múdry muž zavolať na pomoc, ak sa chce stať otcom. A prečo by som si tu nemala s vami podľa svojej obyčaje požarovať ešte otvorenejšie a smelšie? Povedzte mi: môžu vari hlava, tvár, prsia, ruka alebo ucho, všetko iste úctyhodné časti ľudského tela, plodiť bohov alebo ľudí? Ale kdeže! Celkom naopak, v skutočnosti je rozmnožovateľkou ľudského pokolenia istá časť, taká hlúpa a taká smiešna, že ju ani menovať nemožno bez toho, aby sa všetci nerozchichotali. To je koniec koncov ten posvätný prameň, z ktorého čerpajú všetky bytosti svoj život, a to oveľa istejšie ako z onej Pytagorovej štvorky. Ale ktorý muž by, preboha, ochotne strčil hlavu do manželského chomúta, keby si vopred v duchu rozvážil všetky trampoty manželského stavu, ako to robievajú títo mudrci? Alebo napokon, ktorá žena by sa oddala mužovi, keby vedela alebo myslela na to, aký nebezpečný a ťažký je pôrod a aká namáhavá je výchova detí? Teda ak vďačíte za svoj život manželstvu a za manželstvo mojej sprievodkyni Šialenosti, istotne chápete, ako veľmi ste mi zaviazaní. Okrem toho, ktorá žena, čo už raz skúsila strasti manželstva, by sa chcela opäť na to dať, keby jej neprišla na pomoc moja sprievodkyňa Zabúdanie? Či už sa na mňa Lukrécius nahnevá a či nie, veru ani sama Venuša by sa neodvážila zapierať, že bez mojej božskej pomoci by bolo všetko jej úsilie pochybné a márne. Teda z tejto mojej samopašnosti a smiešnej hry pochádzajú aj tí prísni filozofi, na ktorých miesto teraz nastúpili ľudia, ktorých obyčajný ľud volá mnísi, aj králi odetí do purpuru, aj zbožní kňazi, aj trikrát presväťí pápeži, ba napokon aj celý huf vybásnených božstiev, taký veľký, že by sa sotva zmestil na samotný vrch Olymp, ktorý je ozaj dosť priestranný.